

СТАН РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ ТА ДЖЕРЕЛА ЇЇ ФІНАНСУВАННЯ

Розглянуто поняття інноваційної діяльності та інвестицій. Визначено об'єкти та суб'єкти інноваційної діяльності. Проаналізовано інноваційну активність підприємств за різними напрямками, динаміку впровадження інновацій на промислових підприємствах. Встановлено зв'язок між інноваціями та інвестиціями. Також розглянуті основні джерела фінансування інноваційної діяльності та запропоновані заходи для покращення стану інноваційного розвитку в країні

Актуальність теми дослідження. Інноваційне прискорення сьогодні є основною характеристикою індустріально-розвинутих країн світу. Динамічний розвиток інноваційної сфери створює міцну базу стійкого економічного зростання, а відновлення економіки країни через дану сферу потребує її ефективне фінансове забезпечення.

Постановка проблеми. Впровадження новітніх досягнень науки і техніки є вагомим аспектом в розвитку світової економіки. Зростання України за рахунок інноваційного розвитку є дуже актуальним, але не менш значним є питання інвестування інноваційної діяльності. Тому необхідно розглянути стан інноваційної діяльності та визначити основні джерела її фінансування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У ході дослідження інвестиційно-інноваційного забезпечення української економіки вагомим результатом досягли такі вчені: В. Александрова, Л. Безчасний, Ю. Бажал, В. Геєць, Г. Герасимчук, Г.Я. Дутка, Г.Я. Стеблій, О. Лапко, С. Покропивний та інші. Ключовим аспектом їх робіт є організаційно-економічні та методологічні пропозиції щодо підвищення ефективності діяльності регіонів в інноваційній сфері, це потребує поглибленого дослідження.

Мета статті. Головною метою даної роботи визначення стану розвитку інноваційної діяльності в Україні та аналіз основних джерел її фінансування.

Викладення основного матеріалу дослідження. Згідно Закону України "Про інноваційну діяльність" інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і

комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [1]. Отже, можна сказати, інновація – це кінцевий результат інноваційної діяльності. Інноваційна діяльність України регулюється наступними основними законами: "Про інвестиційну діяльність", "Про наукову і науково-технічну діяльність", "Про наукову і науково-технічну експертизу", "Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків", "Про інноваційну діяльність" та іншими нормативно-правовими актами.

Об'єктами інноваційної діяльності є: інноваційні програми і проекти; нові знання та інтелектуальні продукти; виробниче обладнання та процеси; інфраструктура виробництва і підприємництва; організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери; сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки; товарна продукція; механізм формування словникового ринку і збуту товарної продукції. Суб'єктами інноваційної діяльності можуть бути фізичні і (або) юридичні особи України, фізичні і (або) юридичні особи іноземних держав, особи без громадянства, об'єднання цих осіб, які провадять в Україні інноваційну діяльність і (або) залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію в Україні інноваційних проектів [1]. Взаємозв'язок суб'єктів та об'єктів інноваційної діяльності в інноваційному процесі зображено на рис. 1.

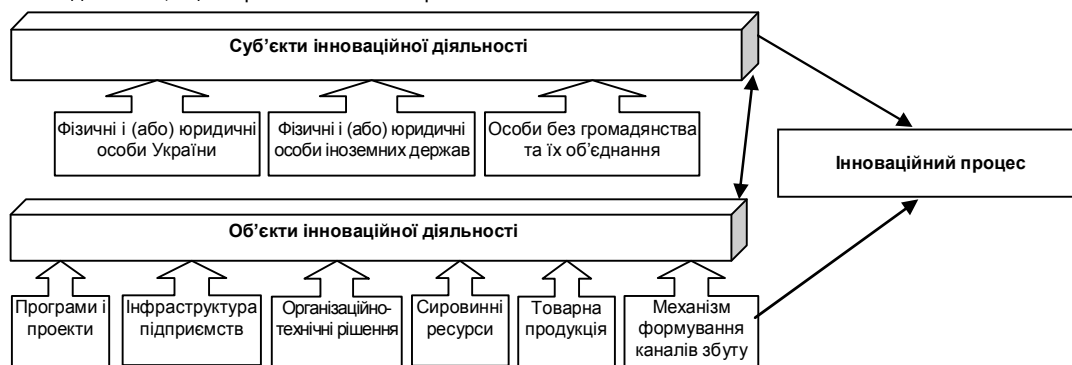

Рис. 1. Процес інноваційної діяльності

Більшість науковців стан інноваційної діяльності України вважається як кризовий та неконкурентоспроможний. Особлива увага при цьому приділяється інноваційній

активності вітчизняних підприємств. Проаналізуємо її за різними напрямками (під інноваційною активністю мається на увазі участь підприємств в інноваційному розвитку) [5], табл. 1.

Таблиця 1. Інноваційна активність підприємств

1	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямками						
			дослідження і розробки	у тому числі		придбання інших зовнішніх знань	підготовка виробництва для впровадження інновацій	придбання машин обладнання та програмного забезпечення	інші витрати
				внутрішні НДР	зовнішні НДР				
2	%	3	4	5	6	7	8	9	10
						млн. грн.			
2000	18,0	1760,1	266,2	X	X	72,8	163,9	1074,5	182,7
2001	16,5	1979,4	171,4	X	X	125,0	183,8	1249,4	249,8
2002	18,0	3018,3	270,1	X	X	149,7	325,2	1865,6	407,7
2003	15,1	3059,8	312,9	X	X	95,9	527,3	1873,7	250,0
2004	13,7	4534,6	445,3	X	X	143,5	808,5	2717,5	419,8

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2005	11,9	5751,6	612,3	X	X	243,4	991,7	3149,6	754,6
2006	11,2	6160,0	992,9	X	X	159,5	954,7	3489,2	563,7
2007	14,2	10850,9	986,5	793,6	192,9	328,4	X	7471,1	2064,9
2008	13,0	11994,2	1243,6	958,8	284,8	421,8	X	7664,8	2664,0
2009	12,8	7949,9	846,7	633,3	213,4	115,9	X	4974,7	2012,6
2010	13,8	8045,5	996,4	818,5	177,9	141,6	X	5051,7	1855,8

У 2000 та 2002 роках питома вага підприємств, які брали участь в розвитку інноваційної діяльності, складала 18 % – це максимальний показник за останні десять років, витрати становлять 1760,1 та 3018,3 млн. грн. відповідно. З 2000 по 2006 роки основними напрямками інноваційної діяльності були дослідження і розробки, придбання зовнішніх знань, придбання машин, обладнання та програмного забезпечення. З 2007 року почали проводитись та вкладатись кошти в

науково-дослідні роботи (НДР), але питома вага підприємств, що приймають участь в розвитку інноваційної діяльності знизилась в середньому на 4 %, що не є позитивним явищем, оскільки стає зрозуміло, що втрачається інтерес в розвитку цього напрямку економіки країни. Отже, офіційні дані свідчать про зниження інноваційної активності підприємств.

Розглянемо динаміку впровадження інновацій на промислових підприємствах, таблиця 2.

Таблиця 2. Впровадження інновацій на промислових підприємствах

	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів	У т.ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	Освоєно виробництво інноваційних видів продукції, найменувань	з них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2000	14,8	1403	430	15323	631	
2001	14,3	1421	469	19484	610	6,8
2002	14,6	1142	430	22847	520	7,0
2003	11,5	1482	606	7416	710	5,6
2004	10,0	1727	645	3978	769	5,8
2005	8,2	1808	690	3152	657	6,5
2006	10,0	1145	424	2408	786	6,7
2007	11,5	1419	634	2526	881	6,7
2008	10,8	1647	680	2446	758	5,9
2009	10,7	1893	753	2685	641	4,8
2010	11,5	2043	479	2408	663	3,8

З таблиці бачимо, що впровадження інновацій на промислових підприємствах теж знаходиться на негативній сходинці. Показник не перевищує 14,8 % від загальної кількості підприємств і це було лише у 2000 році, наступні роки показник поступово знижується і в 2005 році складає лише 8,2 %, з 2006 знов починає зростати і коливається в межах 10-11 %.

З таблиці 1 та 2 можна зазначити, що впровадження інновацій здійснюється не в повному обсязі, а саме, якщо у 2000 році 18 % підприємств України займалися інноваційною діяльністю, але впроваджували її лише 14,8 % підприємств. У 2010 році цей показник становив 13,8 % та 11,5 % відповідно. З цього можна зробити висновок, що інноваційний процес не має свого логічного завершення та не діє на 100 %.

Слід зазначити, що інноваційна діяльність тісно пов'язана з інвестиціями, оскільки створення нового продукту вимагає великої кількості фінансових ресурсів. Під інвестиціями розуміють усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті чого створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [2]. Інвестиції поділяються на короткострокові та довгострокові (більше року), також слід звернути увагу на внутрішні

(фінансові та реальні) та зовнішні (прямі та портфельні) інвестиції. Зовнішні прямі інвестиції – це вкладення капіталу з метою придбання або поглинання зарубіжного економічного об'єкту. Зовнішні портфельні – це придбання цінних паперів іноземних компаній, підприємств або інших економічних об'єктів з метою отримання прибутку, але без можливості повного контролю певного об'єкту. Фінансові інвестиції – це придбання акцій, облігацій, інших цінних паперів, які випускаються державою або підприємствами. Реальні інвестиції – це капіталовкладення з метою розширення, оновлення або створення нового блага, від якого можна отримати значно більший прибуток [7]. Щодо інвестування інноваційної діяльності, можна використовувати поняття капіталовкладень. Капіталовкладення – це грошовий вираз сукупності витрат на створення нових, розширення, реконструкцію, технічне переоснащення діючих підприємств та оновлення основних фондів, впровадження нової техніки у виробничих галузях народного господарства, будівництво об'єктів усіх галузей соціальної сфери та виконання проектних і геологорозвідувальних робіт [6].

Отже, розглянемо основні джерела фінансування інноваційної діяльності, таблиця 3.

Таблиця 3. Джерела фінансування інноваційної діяльності

	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		Власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
		млн. грн.			
2000	1757,1	1399,3	7,7	133,1	217,0
2001	1971,4	1654,0	55,8	58,5	203,1
2002	3013,8	2141,8	45,5	264,1	562,4
2003	3059,8	2148,4	93,0	130,0	688,4
2004	4534,6	3501,5	63,4	112,4	857,3
2005	5751,6	5045,4	28,1	157,9	520,2
2006	6160,0	5211,4	114,4	176,2	658,0
2007	10850,9	7999,6	144,8	321,8	2384,7
2008	11994,2	7264,0	336,9	115,4	4277,9
2009	7949,9	5169,4	127,0	1512,9	1140,6
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9

З таблиці бачимо, що загальна сума витрат на інноваційну діяльність поступово зростає до 2008 року, в 2009 році відбувається зниження суми витрат на 4044,3 млн. грн. Слід зауважити, що інвестування відбувається переважно за рахунок власних коштів, їх частка 2010 році становила 54% загального обсягу, також помітно зростають у 2009 та 2010 роках вкладання іноземних інвесторів, 30% у 2010 році, у порівнянні з 2008 роком в 3 та майже 5 разів. Щодо коштів державного бюджету, то їх частка складає лише 1,08 % загального обсягу фінансування. А інші джерела, в які також входять кредити банків становлять 9,6 %.

Отже, можемо зробити висновок, що підприємства України майже не зацікавлені в сприянні інноваційному розвитку і лише незначна їх частка намагається підтримувати цей напрямок розвитку економіки переважно за рахунок власних коштів, обсяг яких у період кризи значно знизився. Порівнюючи витрати держави з витратами власних коштів підприємств можна зазначити, що керівництво України не приділяє належної уваги для розвитку інноваційної діяльності. Фінансування через залучення позик, іноземних інвестицій майже відсутнє, тобто умови для розвитку інноваційної діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Для підвищення ефективності необхідним є збільшення фінансового забезпечення, державі треба приділити більшу увагу даній проблемі та інвестуванню інноваційного розвитку. Основним джерелом мають стати банківські довгострокові кредити. Забезпечення довгострокових коштів діє постійне залучення коштів населення до банків. Слід розробити дієвий механізм інноваційно-інвестиційного процесу, в якому необхідно враховувати забезпечення державних гарантій комерційним банкам, які приймають активну участь в підтримці інноваційного розвитку. Також треба вдосконалити правову базу державного регулювання

інвестування інноваційної діяльності, стимулювати підприємства шляхом удосконалення податкової політики. Взагалі інноваційно-інвестиційну діяльність необхідно розглядати, як систему з її взаємодіючими складовими. Такі заходи забезпечать покращення стану інноваційно-інвестиційного розвитку в країні.

Список використаної літератури:

1. Закон України "Про інноваційну діяльність" № 40 – IV від 4 липня 2002 р. // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 36. – С. 266.
2. Закон України "Про інвестиційну діяльність" № 1560_12 від 18 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 47. – С. 138.
3. *Антонюк Л.Л.* Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізація: Монографія / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.
4. *Ілляшенко С.М.* управління інноваційним розвитком: навч. посібн. / С.М. Ілляшенко. – 2-ге вид., перероб і доп. – Суми: ВТД "Університетська книга". – К.: Видавничий дім "Княгиня Ольга", 2005. – 324 с.
5. Офіційний сайт Державного комітету статистики України // www.ukrstat.gov.ua.
6. *Пересада А.А.* Інвестування: нав.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни. / А.А. Пересада, О.О. Смірнова, С.В. Онікієнко, О.О. Ляхова. – К.: КНЕУ. – 2001. – 251 с.
7. *Пухтаєвич Г.О.* Аналіз національної економіки: навч. – метод. посібник / Г.О. Пухтаєвич. К.: КНЕУ, – 2003. – 148 с.

ФІЛІПОВА Наталія Володимирівна – аспірант кафедри менеджменту Чернігівського державного інституту економіки і управління.

Наукові інтереси:

- банківська діяльність;
- інвестиційна та інноваційна діяльність.

Стаття надійшла до редакції 15.10.11 р.